

FÖRSKOLESERIEN

Studiehandledning

Högläsning

Natur & Kultur

Studiehandledning Högläsning

till, för och med flerspråkiga barn

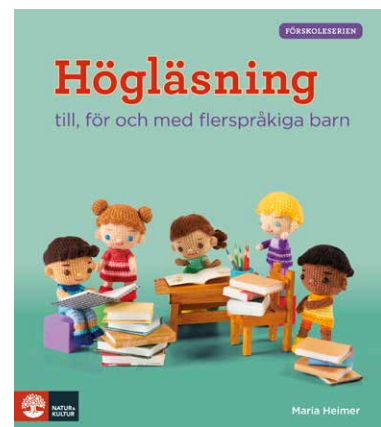
Högläsningens betydelse för barns språkutveckling är något som ofta lyfts. Men högläsning är i sig inte språkutvecklande, utan vi behöver planera och genomföra den på ett medvetet sätt. För att kunna göra det krävs dels kunskaper om vad forskning och beprövad erfarenhet visar är gynnsamt för barnens språkutveckling, dels behöver vi kunna tillämpa dessa kunskaper i praktiken. Vi behöver också säkerställa att alla barn blir lästa med och att de omges av läsande förebilder i förskolan. Även förskolans läsmiljöer är betydelsefulla för att locka till läsning, och att det finns ett brett och varierat utbud av litteratur.

Den här handledningen består av fem träffar, där ett arbetslag eller en grupp läser utvalda kapitel i boken och reflekterar över innehållet tillsammans. Det är en fördel om var och en inför träffen reflekterat på egen hand. Kopplat till de olika kapitlen finns ibland även praktiska uppgifter som är till hjälp för att utveckla högläsningen och förskolans läsmiljöer. När det står högläsning, är det viktigt att även tänka in textsamtal och andra gemensamma aktiviteter.

Det är en fördel om arbetslaget eller gruppen har tillgång till minst ett exemplar av boken. Detta för att deltagarna ska kunna gå tillbaka till innehållet i boken och använda det som stöd i arbetet.

Upplägg

Träffarna bygger på varandra. Därför bör de genomföras i den ordning som de föreslås i den här handledningen. Det får gärna gå några veckor mellan varje träff, så att alla hinner arbeta med utvecklingsområdet i sin undervisning. Det är av stor betydelse att alla känner sig delaktiga i samtalen och att alla i gruppen har en god samtalston. Samtliga i gruppen bör komma väl förberedda till varje träff och nyttja tiden tillsammans väl.

Inför träff 1

- ▶ Läs kapitel 1 och 2.
- ▶ Reflektera över frågorna till träff 1 på egen hand. Skriv ner dina tankar och ta med dem till träffen.

Träff 1: Flerspråkighet

Förskolan är en plats där olika språk, kulturer och levnadssätt möts. Alla språk ska värderas lika högt, och barnen ska få förutsättningar att utveckla både det svenska språket och sitt/sina minoritetsspråk respektive modersmål. Vilket förhållningssätt och vilken inställning vi har till språk spelar stor roll för att alla barns språk ska kunna växa och utvecklas. I den här träffen är flerspråkighet i fokus.

Gör så här

Inled träffen med att alla i gruppen får uttrycka sina förväntningar på den här första träffen. Reflektera sedan tillsammans utifrån följande frågor. Börja med den fråga som känns mest angelägen för alla i gruppen.

- I inledningen till första kapitlet står: "För en del flerspråkiga barn kan förskolan vara den enda plats där de får möjlighet att höra och lära sig svenska". Hur får vi/kan vi få kännedom om vilka barn som möter svenska språket enbart i förskolan? Vad behöver vi särskilt tänka på när vi planerar och genomför högläsningen för de barnen?
- Vilken syn på flerspråkighet har vi? Har några nya tankar väckts som kan förändra vår syn på flerspråkighet? Vilka i så fall? Hur påverkar vår syn på flerspråkighet vårt arbete med högläsning?
- Flerspråkiga barns ordförråd är inte identiskt på båda eller alla språken, eftersom barnen använder språken i olika situationer och för olika ändamål. Därför måste de få tillgång till och möjlighet att använda alla sina språkliga resurser samtidigt. Vilka möjligheter ser vi till det i högläsningen? Vilka utmaningar innebär det för oss? Hur kan vi ta stöd av varandra i de utmaningarna?
- Forskaren Jim Cummins visar med sin isbergmodell att större delen av ett barns språk kan vara osynligt för oss. Vad tänker vi om det? Hur kan det påverka vår högläsning?
- Forskning av Rasmus Riad visar en jämförbar ordförrådsutveckling mellan barn som har svenska som förstaspråk och barn med annan språkbakgrund än svenska, när de får delta i högläsning med rika samtal och annan bearbetning. På vilka olika sätt gör vi barnen delaktiga i högläsningen? På vilka fler sätt kan vi framöver engagera dem i läsningen?

Avsluta med att återkomma till gruppens förväntningar. Levde träffen upp till gruppens förväntningar? Om inte, vad behöver gruppen tänka på under nästa träff?

Inför träff 2

- ▶ Läs kapitel 3.
- ▶ Inventera högläsningen på din avdelning/hemvist i minst 2–3 veckor med hjälp av mallen på sidan 37. Ta sedan med den ifyllda mallen till träffen.

Träff 2: Olika former av högläsning

Det finns tre olika former av högläsning. Vi kan läsa *till*, *för* och *med*. När vi läser högt med syfte att utveckla barnens språk, måste vi säkerställa att vi läser *med* barnen. Men barnen behöver regelbundet delta i alla tre formerna av högläsning. Likaså är det viktigt att alla barn får delta i högläsning, inte bara de barn som visar intresse. I den här träffen är högläsningens olika former samt likvärdighet i fokus.

Gör så här

Inled träffen med att varje deltagare tyst reflekterar över följande frågor i några minuter. Samtala därefter tillsammans.

- Hur skiljer sig de olika formerna av högläsning åt – *till*, *för* och *med*?
- Väljer vi högläsningsform medvetet? Om ja, på vilket sätt gör vi det? Om nej, hur kan vi göra det framöver?
- Utformar vi högläsningen utifrån varje barns erfarenhet av böcker och läsning? Om ja, hur gör vi det? Om nej, vad behöver vi utveckla?

Gruppen fortsätter samtalet, men nu utifrån den medhavda mallen. Värna om att alla är delaktiga i samtalet.

- Vilka former av högläsning erbjuder vi barnen? Vilken form deltar flest barn i? Hur kommer det sig att flest barn deltar i just den här formen?
- Deltar samtliga barn i alla tre formerna av högläsning eller är det något eller några barn som inte deltagit? Vad beror det på?
- Ger vi alla barn förutsättningar att utveckla sitt språk genom vår högläsning? Om inte, hur kan vi säkerställa det framöver?
- Vilka tankar väcker det vi har fått syn på med hjälp av mallen?
- Vilka förändringar behöver vi göra framöver? Hur ska vi genomföra dem?

Deltagarnas mall som diskuterats under träffen sparas och tas med till nästa tillfälle. Till kommande träff fortsätter gruppen att inventera högläsningen med hjälp av mallen, men en ny, tom mall. Gruppen arbetar även med att förändra högläsningen utifrån vad de kommit fram till i samtalet.

Inför träff 3

- ▶ Läs sidorna 38–46.
- ▶ Fortsätt inventera högläsningen på din avdelning/hemvist i minst 2–3 veckor med hjälp av mallen på sidan 37. Ta sedan med den ifyllda mallen till träffen samt mallen från förra tillfället.

Träff 3: Högläsningens struktur

Den dialogiska högläsningen kräver noggranna förberedelser för att skapa förutsättningar för språk- och kunskapsutveckling. Till exempel behöver vi ha en struktur och gärna en reservplan om någon kollega skulle vara frånvarande. Både struktur och reservplan är en förutsättning för att högläsningen ska bli av. Ytterligare behöver vi välja bok medvetet utifrån de barn som ska delta. Vi behöver också läsa boken högt själva och planera vår högläsning på ett medvetet sätt. I den här träffen är högläsningens struktur i fokus.

Gör så här

Samtala tillsammans med utgångspunkt från mallen, dels den som ni använt till den här träffen, dels förra mallen.

- Vilka skillnader kan vi se mellan den första och andra inventeringen av högläsningen? Vad beror skillnaderna på?
- Får alla barn delta i alla högläsningsformerna eller vad behöver vi fortsätta utveckla?
- Behöver vi göra några ytterligare förändringar? Vilka i så fall? Hur genomför vi dem och när ska vi utvärdera hur det går?

Skapa därefter en struktur för er högläsning med syfte att utveckla barnens språk och/eller kunskaper. Tänk också på att skapa en reservplan. Ta gärna hjälp av bilden på sidan 41. Samtala gärna utifrån följande frågor när ni skapar strukturen:

- När på dagen är våra barn som piggast?
- När är all personal på plats, så att vi kan läsa i mindre grupper?
- Vilka dagar fungerar det att ha planerad högläsning?
- Hur många gånger per vecka ska vi genomföra planerad högläsning?
- Ska vi alla läsa samtidigt med varsin grupp eller ska vi läsa vid olika tidpunkter eller dagar?
- Hur ska vi tänka kring gruppindelningen? Ska vi ha lika många barn i varje grupp eller ska vi anpassa antalet efter de barn som ingår i gruppen?
- Hur kommer vi att genomföra planerad högläsning om någon i personalen är frånvarande?

Inför träff 4

- ▶ Läs sidorna 47–87.
- ▶ Välj bok till din högläsningsgrupp och läs boken själv. Ta med den till träffen.

Träff 4: Planering

Förutom att skapa en struktur för högläsningen, är det också viktigt att till exempel välja bok medvetet och läsa boken med inlevelse på egen hand själv först. För att högläsningen ska skapa förutsättningar för språkutveckling, krävs även ett medvetet ordförrådsarbete. Det handlar om att välja ut ord och planera för hur barnen ska få möta och använda de nya orden. I planeringen ingår också att formulera samtalsfrågor. I den här träffen är planeringen av högläsningen i fokus.

Gör så här

Inled träffen med att varje deltagare tyst reflekterar över följande frågor i några minuter. Samtala därefter tillsammans.

- Vilka fördelar ser vi med att planera vår högläsning?
- Hur kan vi skapa utrymme så att vi har möjlighet att planera vår högläsning?
- Vilka tankar väckte avsnittet om val av bok? Hur kommer de tankarna att synas i undervisningen framöver?
- I boken ges flera exempel på hur barnen kan stöttas i sin ordförrådsutveckling. Vilka strategier och sätt är vi nyfikna på att pröva framöver?
- Samtalet är väldigt viktigt både för språkutvecklingen och förståelsen. Hur syns det i vårt högläsningsarbete? Hur mycket tid lägger vi på läsningen respektive samtalet? Behöver vi fördela tiden på annat sätt?

Ta därefter fram era respektive böcker som ni valt till högläsningen. Här följer tre olika förslag på aktiviteter. Välj aktivitet utifrån gruppens behov. Gör så många ni hinner. Kvalitet före kvantitet.

- Varje deltagare väljer ett uppslag ur sin bok och läser det högt för sig själv. Därefter läser ni högt för varandra. Reflektera över hur ni använde era röster, ansiktsuttryck och kroppsspråk på olika sätt och vad ni lärde er av varandra. Diskutera även vad som kan vara bra att tänka på i texten när ni förbereder er högläsning.
- Varje deltagare väljer ett uppslag ur sin bok. Uppslaget behöver innehålla några ord som kan vara nya för barnen och som är betydelsefulla för förståelsen. Berätta för varandra vilka ord ni valt och varför ni valde just dem. Diskutera sedan hur ni skulle kunna arbeta med orden på olika sätt för att stötta barnens förståelse.
- Välj en av era böcker åt gången. Läs titeln, titta på omslaget, läs baksidestexten och bläddra tillsammans i boken. Diskutera hur ni skulle kunna skapa en förförståelse för bokens innehåll.

Inför träff 5

► Läs sidorna 88–121.

Träff 5: Bearbetning, läsmiljöer och läsande förebilder

För att högläsningen ska skapa goda förutsättningar för språkutveckling, behöver barnen få bearbeta boken på fler sätt förutom att samtala. Dessutom behöver de omges av läsande förebilder och läsmiljöer som lockar till läsning. I den här träffen är bearbetning, läsmiljöer och läsande förebilder i fokus.

Gör så här

Diskutera följande frågor. Anteckna under tiden. Sammanfatta sedan vad ni ser behöver utvecklas. Gör en plan för vad ni ska utveckla, i vilken ordning det ska ske och hur ni ska stämma av och utvärdera det ni gjort.

- Vilka olika uttryckssätt använder vi i vårt högläsningsarbete? Varför använder vi dessa? Vilka uttryckssätt vill vi inkludera i vårt arbete med högläsning framöver?
- Diskutera fyrfältaren på sidan 98. I vilka olika zoner befinner vi oss i vår högläsning? Vad tänker vi om det? Vad behöver vi utveckla för att skapa så goda förutsättningar som möjligt för språk- och kunskapsutveckling?
- Vad anser vi kännetecknar en inspirerande läsmiljö? Vilka läsmiljöer lockar barnen? Hur skulle vi kunna inspirera ännu mer till läsning?
- Känner vi till vilka barn som inte har böcker i hemmet och som inte blir lästa för hemma? Hur kan vi arbeta för att stötta och inspirera deras familjer till läsning? Hur kan vi på olika sätt inspirera till läsning, så att alla barnens vuxna känner sig inkluderade?

Avrundning

Tacka varandra för de här träffarna och vad ni åstadkommit tillsammans. Även om träffarna avslutas fortsätter ni tillsammans att arbeta för att utveckla högläsningen. Lycka till med ert fortsatta arbete!